

КОМПОНЕНТНА СТРУКТУРА ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

¹Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ

Проаналізовано сутність компонентів інформаційної компетентності у дослідженнях науковців. Визначено компоненти інформаційної компетентності майбутніх перекладачів та конкретизовано їх сутність. Запропоновано критерії визначення рівнів сформованості інформаційної компетентності майбутніх перекладачів.

Ключові слова: інформаційна компетентність, компоненти, рівні, перекладач.

Вступ та постановка проблеми у загальному вигляді

Розширення політичних та соціально-економічних зв'язків України із зарубіжними країнами, глобалізація багатьох суспільно-важливих процесів, розбудова системи національної освіти у напрямі входження до європейського та світового освітнього просторів є ознаками нинішнього етапу розвитку нашої держави. Запорукою реалізації означених векторів розвитку є забезпечення підготовки висококваліфікованих фахівців, які вільно володіють іноземними мовами і здатні забезпечити мовну комунікацію на міжнародному рівні, якісний переклад спеціалізованої інформації, науково-технічної літератури та документації за галузевою специфікою. Враховуючи стрімке зростання обсягів інформації в усіх сферах діяльності, для забезпечення перекладацької діяльності на високому професійному рівні майбутні фахівці з перекладу мають володіти сучасними інформаційними технологіями. Тому нині актуальним є акцентування уваги на засадах формування в процесі професійної підготовки саме інформаційної компетентності перекладача, яка є невід'ємною складовою його професійної компетентності.

Метою статті є визначення компонентної структури інформаційної компетентності майбутніх перекладачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з теми

Поняття інформаційної компетентності на теоретичному та методичному рівнях досліджували багато науковців. Зокрема, серед вітчизняних та російських дослідників цим питанням опікувалися О. Аніщенко, С. Балакірова, Н. Баловсяк, П. Беспалов, Н. Гендіна, Д. Грицьков, Р. Гуревич, А. Зав'ялов, М. Загорний, О. Зайцева, В. Котенко, А. Семьонов, О. Спірін, О. Падалка, Л. Пейчева, С. Трішина, А. Хуторской, А. Чміль та ін. Проблему визначення компонентної структури та рівня сформованості інформаційної компетентності розглянуто у працях науковців Н. Абакумова, Н. Баловсяк, Т. Гудкова, С. Єфимова, Е. Зеер, М. Катаєва, Т. Лупиніс, І. Мовчан та ін. Однак, питання визначення компонентів інформаційної компетентності майбутніх перекладачів потребує окремого дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження

У світлі запровадження компетентнісного підходу в освіті, який став ознакою сьогодення, вектором освітньої «політики», питання визначення та формування ключових компетентностей фахівця є однією з головних тем досліджень у педагогічній науці. Більшість педагогів під компетентністю людини розуміють спеціально структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання. Вони дозволяють людині визначати, тобто ідентифікувати і розв'язувати, незалежно від контексту (від ситуації), проблеми, характерні для певної сфери діяльності [1]. Однією із компетентностей, які в умовах інформаційного суспільства значною мірою визначають рівень професійних якостей фахівців усіх галузей, є інформаційна. Дослідження феномену інформаційної компетентності здійснюється науковцями у розрізі різних аспектів: визначення сутності поняття; виокремлення знань, умінь і навичок, що забезпечують її формування; діагностика рівнів її сформованості; визначення змісту означеної компетентності та зістав-

лення його з вимогами зарубіжних стандартів тощо. Особлива увага в цих дослідженнях приділена питанням визначення компонентів інформаційної компетентності, від чіткості виокремлення яких безпосередньо залежить ефективність процесу її формування та діагностика рівня сформованості.

Зокрема С. В. Трішина та А. В. Хуторський, розглядаючи інформаційну компетентність фахівця, виділили такі її компоненти: когнітивний, що відображає систему отриманих знань, необхідних для творчого вирішення професійних проблем; діяльнісно-творчий, який сприяє формуванню та розвитку різноманітних способів роботи, потрібних для самореалізації у професійній діяльності; особистісний, що виявляється в якостях суб'єкта, в його потребах та мотивах; аксіологічний, який реалізується в забезпеченні умов, що сприяють вибору найбільш значущих ціннісних орієнтацій [2].

На думку Н. Х. Баловсяк, інформаційна компетентність включає три компоненти: інформаційна компонента (здатність до ефективно роботи з повідомленнями у всіх формах їх представлення); комп'ютерна або комп'ютерно-технологічна компонента (що визначає уміння та навички щодо роботи з сучасними комп'ютерними засобами та програмним забезпеченням); процесуально-діяльнісна компонента (яка визначає здатність застосовувати сучасні засоби інформаційних та комп'ютерних технологій до роботи з інформаційними ресурсами та розв'язування різноманітних задач) [3].

Т. О. Гудкова розглядає інформаційну компетентність майбутнього учителя інформатики з позицій єдності її компонентів, до яких вона відносить: когнітивний — знання, необхідні для розв'язання професійних ситуацій та відбору методів навчання; мотиваційно-ціннісний — прояв зацікавлення та формування ціннісних мотивів до оволодіння ІТ; техніко-технологічний — уміння ефективно поєднувати інформаційні та педагогічні технології у практиці викладання; комунікативний — продуктивна побудова процесу спілкування з позицій суб'єкта навчання; рефлексивний — адекватна самооцінка значущості особистої участі у спільній з учнем діяльності [4].

Т. Б. Лупиніс у процесі підготовки магістрантів із соціальної роботи виокремлює такі показники сформованості компонентів інформаційної компетентності: мотиваційний — прагнення і здатність (готовність) до опанування знаннями й уміннями у галузі інформатики, комп'ютерної техніки та традиційних інформаційних ресурсів; когнітивний — сукупність знань, що відображають систему сучасного інформаційного суспільства, набуття нових знань з дисциплін, способи та прийоми роботи з інформаційними технологіями; діяльнісний — досвід пізнавальної діяльності, зафіксований у формі його результатів — знань; аксіологічний — уміння здійснювати адекватну самооцінку, самостійно бачити і формулювати проблему, самостійне подолання труднощів в оволодінні інформаційною компетентністю; комунікативний — спілкування студентів та викладача відбувається за допомогою комунікаційних технологій з метою самоосвіти; адаптивний — пристосування до нових вимог інформаційного суспільства [5].

Складовими структури інформаційно-комунікаційних компетентностей майбутніх вчителів інформатики О. М. Кривонос визначив такі компоненти: мотиваційно-ціннісний (зацікавленість до інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій, схильність до діяльності у сфері ІКТ, усвідомлення мотивів і мети цієї діяльності), змістово-проектувальний (теоретичні знання, уміння, навички, пізнавальна активність), когнітивно-операційний (ступінь освоєння ІКТ і науково-методологічними основами їх використання в професійній діяльності) та особистісно-рефлексивний (власний стиль, здатність оцінювати власну діяльність та її результати, самоосвіта) [6].

У А. М. Зав'ялова складові інформаційної компетентності фахівців з інформаційних технологій сформовані таким чином: фактологічно-аналітична складова характеризує знання та розуміння основних інформаційних процесів та закономірностей у галузі ІТ; предметно-специфічна — поєднує уміння та навички розумової та предметної діяльності у сфері вирішення професійних завдань; методологічна — визначає комплексне, системне бачення проблем та їх вирішення в галузі комп'ютерних технологій; світоглядна — передбачає сформованість у фахівців практичного досвіду в галузі ІТ та потребу в постійному вдосконаленні [7].

У контексті нашого дослідження інтерес складає виділення компонентів у структурі інформаційної компетентності перекладача. При цьому зазначимо, що під інформаційною компетентністю перекладача розуміємо здатність здійснювати обробку іншомовної інформації шляхом використання необхідних інформаційних ресурсів, інформаційно-комунікаційних технологій та технічних засобів з метою отримання адекватного вторинного інформаційного продукту на мові замовника з урахуванням його міжкультурних відмінностей та прагматичного аспекту. Узагальнюючи результати наведених досліджень науковців та приймаючи до уваги сутність поняття «інформаційна компетентність перекладача», виокремили три компоненти цієї компетентності: мотиваційний, когнітивний та діяльнісний.

Мотиваційний компонент визначає існування і розуміння потреби у інформації для кваліфікованого здійснення перекладу, яка задовольняється через сформовані інформаційні бази даних, систему знань та технічне забезпечення. Когнітивний компонент охоплює знання про проектування технологічного процесу перекладу з обґрунтованою деталізацією способів, умов та засобів обробки інформації як об'єкта перекладацької діяльності на кожному його етапі. Діяльнісний компонент передбачає уміння та здатність застосовувати інформаційні ресурси, інформаційно-комунікаційні технології та технічні засоби для отримання кінцевого інформаційного продукту — результату перекладацької діяльності.

Компонентна структура та сутність компонентів інформаційної компетентності майбутнього перекладача наведені в таблиці.

Структура інформаційної компетентності майбутнього перекладача

Компонент	Сутність компоненту
Мотиваційний	<ol style="list-style-type: none"> 1. Здатність визначати потребу в інформації для вирішення професійної задачі; 2. Мотив формувати базу довідкових матеріалів для здійснення перекладу і компенсації браку мовних, тематично-галузевих та фонових знань; 3. Прагнення до оволодіння інформацією щодо етичних, національних і протокольних особливостей поведінки та професійної діяльності перекладача з метою самовдосконалення та кар'єрного зростання
Когнітивний	<ol style="list-style-type: none"> 1. Знання про інформаційні бази (словники, глосарії, мовні корпуси, інформаційні бази тематичних матеріалів, аудіо/відео матеріали) та їх використання із застосуванням необхідних технічних засобів; 2. Знання і розуміння можливостей та сфери застосування технічних засобів для забезпечення технологічного процесу перекладу; 3. Знання законодавчих і нормативно-правових актів щодо отримання та використання інформації
Діяльнісний	<ol style="list-style-type: none"> 1. Уміння здійснювати технологічну підтримку процесу перекладу шляхом інтегрування відповідних програмних продуктів; 2. Уміння використовувати вибрані інформаційні бази (словники, глосарії, мовні корпуси, інформаційні бази тематичних матеріалів, аудіо/відео матеріали) із застосуванням необхідних технічних засобів; 3. Уміння здійснювати за допомогою технічних засобів операції отримання, обробки, передачі, збереження інформації як об'єкта перекладацької діяльності; 4. Уміння оцінити отримані відомості (перевірити їх достовірність, точність, своєчасність, доцільність); 5. Уміння організувати вихідну інформацію для здійснення перекладу у формі, максимально зручній для сприйняття та використання; 6. Уміння проводити порівняльний аналіз відповідних мовних явищ у вихідній і цільовій мовах з використанням сучасних перекладацьких технологій та програмного забезпечення; 7. Уміння усувати семантичні, стилістичні, прагматичні, граматичні, лексичні, орфографічні похибки результатів перекладацької діяльності; 8. Здатність вибирати різні типи інформаційних джерел (словники, глосарії, мовні корпуси, інформаційні бази тематичних матеріалів, аудіо/відео матеріали тощо) відповідно до типу вирішуваної задачі; 9. Здатність формувати запити для отримання релевантної інформації, здійснювати ефективний пошук інформації різними засобами комунікації; 10. Дотримання прав інтелектуальної власності щодо інформаційних ресурсів, які є об'єктом та результатом перекладацької діяльності

Під час дослідження особливостей інформаційної компетентності перекладача були виділені чотири рівні, які будуть покладені в основу визначення її сформованості: низький (репродуктивний); середній (конструктивний); високий (продуктивний), досконалий (творчий).

Низький (репродуктивний) рівень — означає відсутність сформованого розуміння перекладу як цілісного технологічного процесу обробки інформації. На цьому рівні майбутній перекладач має загальні уявлення щодо сфери застосування інформаційних технологій у перекладацькій діяльності, виявляє епізодичний інтерес до застосування для цієї діяльності комп'ютерної техніки та програмного забезпечення, але оперує простими прийомами під час їх застосування. Володіє обмеженими знаннями про перелік програмного забезпечення для здійснення перекладу, як правило тільки про мережеві системи он-лайн перекладу. Він не може спрогнозувати потребу в інформації, необхідну для забезпечення виконання конкретної перекладацької задачі, дати комплексну оцінку наявної інформації (перевірити її достовірність, точність, своєчасність, доцільність). Репродуктив-

не використання інформаційних баз (словники, глосарії, мовні корпуси, інформаційні бази тематичних матеріалів, аудіо/відео матеріали) не створює взаємодоповнювального ефекту, а слугує одноресурсним джерелом інформації через відсутність навичок ефективних прийомів їх пошуку та використання. Усунення похибок результатів перекладацької діяльності (семантичних, стилістичних, прагматичних, граматичних, лексичних, орфографічних) здійснюється на рівні стандартних функцій текстових редакторів. Використовує неструктуровані інформаційні ресурси із наявних джерел, без урахування умов дотримання прав інтелектуальної власності.

Середній (конструктивний) рівень — означений намаганнями застосовувати інформаційні технології до процесу перекладу на різних етапах обробки інформації. Проявляється постійний інтерес до застосування комп'ютерної техніки та програмного забезпечення для цієї мети, але відсутність стійкої системи знань та умінь щодо їх використання обмежує коло задач, які він здатен при цьому вирішувати. Вдале виконання перекладацької задачі можливе за умови застосування опанованого стандартного алгоритму дій та загальноновживаних довідкових матеріалів, за відсутності потреби у використанні джерел спеціалізованих інформаційних ресурсів (мовних корпусів, інформаційних баз тематичних матеріалів) та здійсненні поглибленого аналізу мовних явищ у вихідній і цільовій мовах з використанням сучасних перекладацьких технологій та програмного забезпечення. Відбувається усвідомлення значущості інформаційних технологій у процесі здійснення ефективного пошуку та отримання релевантної інформації, обробки та представлення результатів перекладацької діяльності. У ході здійснення перекладу спостерігається поєднання альтернативних інформаційно-довідкових матеріалів (словників, глосаріїв, баз даних), у тому числі в електронній формі, частина з яких власноруч знайдена та збережена у відповідних форматах на різних типах носіїв. При цьому використовуються матеріали з джерел, які знаходяться у відкритому доступі, підсвідомо не порушуючи прав інтелектуальної власності.

Високий (продуктивний) рівень — характеризується наявністю умінь вирішувати широке коло перекладацьких задач з використанням інформаційних технологій. Проявами цього є визначення потреби в інформації, осмислене формування запитів на її пошук, застосування відповідних програмних та технічних засобів для реалізації операції з отримання, обробки, передачі та збереження. Відбувається усвідомлений вибір та використання різних типів інформаційних джерел (словники, глосарії, мовні корпуси, інформаційні бази тематичних матеріалів, аудіо/відео матеріали тощо) відповідно до типу вирішуваної задачі. Здійснюється вдале інтегрування відповідних програмних продуктів для забезпечення підтримки технологічного процесу перекладу. При цьому має місце самостійне вивчення низки спеціалізованих програмних продуктів. Інтерес до застосування інформаційних технологій в перекладацькій діяльності проявляється у самостійному формуванні додаткових знань та умінь щодо інформаційних джерел, програмного та технічного забезпечення. Сформовані знання щодо законів про інтелектуальну власність, вимагають дотримання правил легального використання інформації.

Досконалий (творчий) рівень — характеризується умінням самостійно будувати алгоритми реалізації технологічних процесів перекладу як цілісного комплексу обробки інформації та отримання адекватного вторинного інформаційного продукту, окремо для кожної задачі. Це супроводжується визначенням потреби в обсягах та джерелах інформації, цілеспрямованим відбором інформації з подальшим її аналізом на достовірність, точність, своєчасність, доцільність. Інформаційно-комукаційні технології використовуються як високоєфективний засіб технологічної підтримки процесу перекладу шляхом знання та раціонального використання спеціалізованих програмних продуктів для пошуку інформації, представлення її у зручній формі, усунення похибок результатів перекладацької діяльності з використанням технічних засобів. Відслідковуються тенденції розвитку технологій на ринку перекладацьких послуг та докладаються зусилля до опанування їх елементів. Наявне умінь прогнозувати можливі ускладнення під час рішення перекладацької задачі та використання в цих ситуаціях сформованої бази довідкових матеріалів для компенсації браку мовних, тематично-галузевих та фонових знань. Усвідомлюються правила етичного використання інформації, дотримуються норми її легального використання з дотриманням законів про інтелектуальну власність. Прагнення до самовдосконалення та кар'єрного зростання супроводжується оволодінням інформацією щодо етичних, національних і протокольних особливостей поведінки та професійної діяльності перекладача.

Висновки

У структурі інформаційної компетентності перекладача виокремлено мотиваційний, когнітивний та діяльнісний компоненти. Відповідно до компонентної структури інформаційної компетентності визначено чотири рівні її сформованості: низький (репродуктивний); середній (конструктивний); високий (продуктивний), досконалий (творчий). Виділення компонентів у структурі інформаційної компетентності перекладача з конкретизацією їх сутності дозволить підвищити ефективність процесу її формування та забезпечити діагностування рівня сформованості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О. В. Овчарук. — К. : «К. І. С.», 2004. — 112 с.
2. Тришина С. В. Информационная компетентность специалиста в системе дополнительного профессионального образования [Электронный ресурс] / С. В. Тришина, А. В. Хуторской // Интернет-журнал «Эйдос». — Режим доступа : <http://www.eidos.ru/journal/2004/0622-09.htm>.
3. Баловсяк Н. Х. Структура та зміст інформаційної компетентності майбутнього спеціаліста / Н. Х. Баловсяк // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання. Збірник 11. — К. : НПУ, 2006. — С. 3—6.
4. Гудкова Т. А. Формирование информационной компетентности будущего учителя информатики в процессе обучения в ВУЗе : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Татьяна Александровна Гудкова. — Чита, 2007. — 22 с.
5. Лупиніс Т. Б. Рівні, критерії та показники сформованості інформаційної компетентності магістрантів соціальної роботи / Т. Б. Лупиніс // Педагогіка : наук. праці. — 2011. — Том 173, вип. 161. — С. 57—60.
6. Кривонос О. М. Інформаційно-комунікаційні компетентності майбутніх вчителів інформатики / О. М. Кривонос // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. — Серія «Соціологія. Психологія. Педагогіка». — Додаток 4, том III (15). — 2009 р. — Темат. вип. № 3. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». — С. 131—137.
7. Завьялов А. Н. Формирование информационной компетентности студентов в области компьютерных технологий : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Андрей Николаевич Завьялов. — Тюмень, 2005. — 16 с.

Рекомендована центром технічного перекладу ВНТУ

Стаття надійшла до редакції 14.10.2013

Тарасенко Ростислав Олександрович — канд. техн. наук, доцент, декан педагогічного факультету.

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ

R. O. Tarasenko¹

Component structure of information competence of future translators

¹National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

The essence of the components of information competence in research scientists is analyzed. The components of the information competence of future translators are defined and their essence is specified. Criteria for evaluation of the level of formation of information competence of future translators are suggested in the paper.

Key words: information competence, components, levels, translator.

Tarasenko Rostyslav O. — Cand. Sc. (Eng.), Assistant Professor, Dean of Pedagogical Faculty

P. A. Tarasenko¹

Компонентная структура информационной компетентности будущих переводчиков

¹Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Киев

Проанализирована сущность компонентов информационной компетентности в исследованиях учёных. Определены компоненты информационной компетентности будущих переводчиков и конкретизирована их сущность. Предложены критерии определения уровня сформированности информационной компетентности будущих переводчиков.

Ключевые слова: информационная компетентность, компоненты, уровни, переводчик.

Тарасенко Ростислав Александрович — канд. техн. наук, доцент, декан педагогического факультета